

ABORDĂRILE STATISTICO-ECONOMETRICE ÎN EVALUAREA SĂRĂCIEI SUBIECTIVE

*Tatiana COLESNICOVA,
dr., cercetător științific, IEFS*

The concept and methods for measurement of the subjective poverty are analyzed in the paper. It highlights the main statistic and econometric toolkits in the measurement of subjective poverty. The Leiden's regression method is described in details.

Keywords: *subjective poverty, household's income, extreme poverty line, Leiden's regression method, subjective threshold.*

Sărăcia este un fenomen complex. Problema sărăciei a fost din timpuri străvechi pe larg analizată în diverse aspecte, începând de la filozofii antici (de exemplu: Platon, Aristotel) până la abordările moderne originale în viziunea unor savanți ca A. Smith, A. Sen, J. Sachs, D. Ricardo, T. Malthus, G. Clark, T. Moore, J. Keynes, T. Veblen, etc. S-a atras o mare atenție la acest domeniu în ultimele decenii în cadrul multiplelor studii ale organismelor internaționale – Banca Mondială, Organizația Națiunilor Unite, Programul Națiunilor Unite pentru Dezvoltare, Fondul Monetar Internațional, Organizația Mondială a Comerțului, Organizația pentru Cooperare și Dezvoltare Economică, Banca Europeană de Reconstrucții și Dezvoltare, Agenția Internațională pentru Dezvoltare și Cooperare a Suediei, Comisia Europeană, etc.

Identificarea sărăciei se bazează pe două concepții diferite: concepția sărăciei absolute și concepția sărăciei relative. Pentru a stabili persoanele din categoria sărăciei sunt cunoscute câteva metode: normativă, statistică, de stratificare, subiectivă și economică.

Evaluarea subiectivă a sărăciei este o abordare alternativă în măsurarea sărăciei. Conceptul de măsurare subiectivă a sărăciei presupune instituirea unei măsuri cantitative a sărăciei prin sondajele reprezentative ale opiniei publice. Aceasta prevede stabilirea pragului sărăciei subiective, prin răspunsul la întrebarea despre minimul necesar pentru venitul gospodăriei. Metoda subiectivă nu ia în considerare indicatorii cantitativi ci calitativi, cum ar fi nivelul de satisfacere personală sau condițiile de trai ale gospodăriei. Această abordare se realizează prin intermediul unor sondaje sociologice ale gospodăriilor casnice. Ele au primit o răspândire largă în a doua jumătate a secolului XX. O mai bună înțelegere a acestei abordări oferă comparația între evaluarea subiectivă și abordările sărăciei absolute și relative.

Pentru a identifica opinia publică cu privire la venitul minim necesar, în practică de cercetare sunt formulate câteva tipuri de întrebări.

1. Întrebarea directă, de genul „*Cum apreciați situația economică a familiei sale? Sărăcia extremă, sărăcie, etc.*”

De exemplu, într-un sondaj efectuat de Comitetul Statistic de Stat al Rusiei în anul 2003, întrebarea a fost formulată după cum urmează: „*Dacă toate grupurile sociale vor fi aranjate într-o scală de la 1 până la 10 (1 – pentru sărăcie extremă și 10 – pentru elită), la ce nivel ați plasa familia sa?*”

2. Seria indicatorilor ce se referă la dificultățile cu care se confruntă familia la necesitatea de a procura bunuri și servicii de bază, precum și, în general, pentru a o scoate la capăt la sfârșitul lunii.

Într-o cercetare panel europeană întrebarea a fost formulată după cum urmează: „*O gospodărie poate avea diferite surse de venit și unii membri ai gospodăriei pot aduce partea sa în bugetul total. Luând în considerare venitul total lunar, sunteți*

capabil să acoperiți cheltuielile (cu mare dificultate, cu dificultate, mai degrabă cu dificultate, mai degrabă ușor, ușor, foarte ușor)?”

3. Întrebarea indirectă despre bugetul minim necesar, în scopul de a echilibra bugetul gospodăriei, având în vedere, pe viitor, comparația cheltuielilor cu veniturile gospodăriei intervievate.

În sondajul panel european întrebarea a fost formulată după cum urmează: *„Spuneți, vă rog, în opinia Dvs., care este minimul absolut al venitului net pentru gospodărie casnică asemenea gospodăriei Dvs.? Cu alte cuvinte, indicați suma sub care nu veți fi capabil de a o scoate la capăt? Vă rugăm să precizați intervalul de timp la care vă referiți [suma pentru o săptămână, lună, an]”*.

Trebuie de remarcat faptul că, începând cu anul 1973, Comisia Europeană efectuează sondaje în rândul țărilor membre ale Uniunii Europene, denumite Eurobarometru al opiniei publice, în care persistă întrebări cu privire la veniturile, condițiile de trai și percepția sărăciei.

Urmând instrucțiunile Organizației Internaționale a Muncii și preluând experiența Uniunii Europene, Republica Moldova, în cercetările panel a bugetelor gospodăriilor casnice, în chestionarul principal în Capitolul nr.8 „Aprecierea nivelului de trai” întrebările pentru determinarea pragului subiectiv al sărăciei a formulat în felul următor: *„1. Cum apreciați nivelul de trai al gospodăriei Dvs.? Foarte bun, Bun, Satisfăcător, Rău, Foarte rău”; „2. Ce sumă de venituri bănești lunare ar satisface necesitățile minime ale gospodăriei Dvs. „de a o duce de azi pe mâine”, lei?”; „3. Ce sumă de venituri bănești lunare ar satisface necesitățile gospodăriei Dvs. pentru un trai decent, lei?”*.

Cu toate acestea, cea mai bună ilustrare a acestei abordări sunt sondajele Gallup, care utilizează mai multe tipuri de întrebări în eșantioane, reprezentative pentru SUA [1]. O întrebare din acestea este formulată după cum urmează: *„Care este suma săptămânală a veniturilor necesare pentru familie medie din patru persoane, pentru ași asigura viață sănătoasă și confortabilă în comunitate?”*, cealaltă sună astfel: *„Cea mai mică sumă de bani, în opinia Dvs., necesară pentru o familie din patru persoane pentru a trăi în mod normal în această societate?”*. În Statele Unite în ultimii 25 de ani, suma medie de bani conform răspunsurilor la aceste două întrebări a crescut cu cincizeci procente. Pe parcursul a 40 de ani, Institutul Gallup a calculat distribuția răspunsurilor la prima întrebare (despre aceea de ce venit este necesar pentru o familie de patru persoane pentru a duce o viață normală). Nivelul de venit, remarcat din răspunsurile la această întrebare a fost puțin mai mare decât nivelul de sărăcie, dar sub nivelul mediu de trai în timpul respondențial. Reieșind din aceasta, economistul și sociologul american L. Rainwater a concluzionat că elasticitatea acestui nivel de venituri este o bună estimare a elasticității pragului sărăciei [2]. Putem presupune că elasticitatea veniturilor pragului de sărăcie (și nivelul bunăstării economice în general) este mai mică decât elasticitatea veniturilor. Dacă venitul mediu este în creștere, atunci la cineva el crește mai repede, și acești oameni devin mai bogați, însă percepția individuală a venitului mediu necesar pentru a asigura o viață normală în societate, rămâne aceeași adică crește mai încet decât venitul mediu. Analiza datelor sondajelor Gallup pentru 40 de ani a arătat că elasticitatea venitului necesar pentru o viață normală, în această societate, este aceeași de-a lungul anilor [1]. Faptul dat înseamnă că valoarea medie a venitului dată de respondenți a crescut exact proporțional cu venitul mediu. Pe parcursul a 40 de ani, respondenții au menționat că venitul egal cu trei sferturi din venitul mediu al gospodăriei casnice este necesar pentru o familie de patru persoane, pentru a menține un nivel normal de sănătate și confort acceptat în comunitate. Cu alte cuvinte, ipoteza inițială a fost greșită.

În practica internațională, cea mai largă răspândire a obținut așa-numita metodă Leiden de evaluare a sărăciei. În anii 1980, de către cercetătorii de la Universitatea Leiden (Dutch: *Universiteit Leiden* – cea mai veche universitate din Olanda, situată în orașul Leiden, fondată în anul 1575 de prințul Wilhelm de Orania), a fost propusă metoda, în baza căreia stă conceptul de sărăcie ca incapacitatea de a realiza potențialul său [3]. Răspunsul respondentului la întrebarea despre suma venitului minim necesar pentru a o scoate la capăt, a fost desemnat Y_{min} , dependent de suma venitului net al respondentului Y și a unor alți parametri, cum ar fi componența familiei și altele. Utilizând transformare logaritmică-liniară empirică, a fost propusă următoarea evaluare:

$$\text{Log}(Y_{min}) = a_0 + a_1 \log(Y) \quad (1)$$

Famiile cu venituri mici, de obicei, remarcă $Y_{min} > Y$, familii cu venituri mari $Y_{min} < Y$; pragul natural al sărăciei va fi pragul, la care nivelul veniturilor va fi astfel $Y_{min} = Y$.

Răspunsul la întrebarea despre venitul minim necesar, depinde de asemenea, de o serie de caracteristici ale gospodăriei. Astfel, mărimea gospodăriei, care este o caracteristică obligatorie a scalelor echivalente, trebuie să fie luată în considerare la ajustarea modelului. Alte caracteristici incluse în model – de exemplu, amplasarea gospodăriilor casnice, educația, vârsta și ocuparea membrilor săi. În cazul includerii în ecuația (1), aceasta arată în felul următor:

$$\text{Log}(Y_{min}) = a_0 + a_1 \log(Y) + a_2 X_i \quad (2)$$

Unde X_i – variabile, care reprezintă alte caracteristici ce au un impact semnificativ asupra $\text{Log}(Y_{min})$. După estimarea parametrilor din ecuația (2), pragul sărăciei subiective (SPL) este obținut în ipoteza $Y_{min} = Y$, adică:

$$\text{LogSPL} = Y_{min}^* = (a_0 + a_2 X_i) / (1 - a_1) \quad (3)$$

Abordare dată, bazată pe pragul subiectiv al sărăciei, este o abordare alternativă utilizată în mod tradițional pentru a determina pragul sărăciei. În loc de a evalua coșul minim de consum, conceput de a oferi măsură bănească a nevoilor, ea se concentrează pe aceea că înșiși oamenii se gândesc la aceste nevoi. Acest lucru deseori ușurează procedura de calcul, minimizează setul necesar de date, precum și face procesul de stabilire a pragului sărăciei mai democratic.

Măsurării subiective a sărăciei sunt inerente problemele metodologice proprii. Foarte importantă este alegerea exactă a cuvintelor în întrebările despre venitul minim. Definițiile veniturilor în cele două părți ale ecuației (1) trebuie să fie solvabile. De exemplu, este posibilă situația când nu toate veniturile sau orice alte forme de consum se iau în calcul în răspuns la întrebarea despre venitul minim acceptabil. Sensul frazei despre venituri adecvate este deosebit de important în cazul în care pragul sărăciei este determinat ca minimul de existență, deoarece pentru mulți respondenți cuvântul „venit” este sinonim cu venit bănesc. În plus, aspectele metodologice standard referitoare la mărimea și structura eșantionului, după frecvența refuzurilor de a răspunde la întrebări legate de venituri, etc., de asemenea, sunt extrem de relevante.

La variabilele obligatorii ale ecuației se referă „venit / consum” și mărimea gospodăriei. În funcția răspunsului la ecuației (2) ar trebui să fie incluse caracteristicile, care variază între gospodării. De exemplu, decizia femeii cu privire la lucru în

activitatea publică sau, din contra, să stea acasă și să se ocupe de treburile casnice, are prețul său, care este imposibil de inclus în mod explicit în ecuație, dar astfel de diferențe în motivația, desigur, afectează răspunsul despre venitul minim rezonabil. Diferențele regionale în prețuri, de asemenea, pot schimba în mod semnificativ răspunsurile respondenților. Al doilea grup de factori care poate influența în mod semnificativ răspunsurile – este variația nevoilor consumatorilor. Vârsta, starea de sănătate a membrilor gospodăriei – primii candidați care urmează să fie incluși în acest grup. Astfel, copiii au nevoie de mai puțină hrană decât adulții, persoanele cu boli cronice trebuie să cheltuiască bani în plus pentru medicamente, cei care locuiesc în partea de nord, au nevoie de mai multe resurse pentru a menține căldura în case, etc. În cele din urmă, este necesar de a menționa și argumentele legate de aspirațiile personale și grupurile sociale, cu care se identifică respondentul. De obicei, oamenii formează propriile opinii asupra ceea ce este potrivit pentru ei în diferite sfere ale vieții, comparând-se cu indivizii, egali după poziția în structura socială și în societate întregă. De exemplu, o gospodărie în care toate persoanele apte de muncă sunt ocupați în sfera bugetară se va compara cu gospodăriile casnice apropiate după statutul economic și social. Șomerul poate înțelege faptul că, situația în care el se află, este cauza înrăutățirii situației gospodăriei. Țară, regiune de trai de asemenea sunt importante pentru evaluarea subiectivă a situației sale financiare, astfel încât diferențele dintre estimările pot fi cauzate nu doar de diferențele de prețuri, dar și de motive etnice, culturale.

De asemenea, un exemplu de utilizare a metodei subiective de măsurare a sărăciei relative este metoda lui Deleek (metoda Centrului de Politici Sociale). Ea presupune nu doar de a chestiona respondenții despre nivelul minim necesar de venit, ci, și de a evalua gradul de capacitate a gospodăriei de a ajunge la acest nivel, folosind scala estimativă – „foarte dificil”, „cam dificil”, „mai degrabă simplu”, „simplu” și după rezultatele acestei estimări plasează gospodăriile casnice pe scală corespunzătoare.

Alte exemple de metode subiective ale măsurării sărăciei sunt pragul sărăciei pentru o poziție financiară satisfăcătoare, metoda subiectivă de evaluare a prosperității (scară de prosperitate Cantril) și metoda Universității din Țara Bascilor.

Sondajele internaționale se complică cu dificultatea de a transmite semnificația exactă a întrebărilor în diferite limbi. Încercarea de a rezolva această problemă a fost întreprinsă de Albert Hadley Cantril (1906-1969) în anul 1965, care a utilizat în acest scop metode de „scară”. Conform acestei metode, respondenților li se oferea o scală din 10 puncte – „scara”, punctele extreme ale căreia simbolizau cele mai bune și cele mai rău posibile, după părerea a însăși respondentului, condițiile de viață. În acest caz, respondenții au avut de marcat pe această scară locul corespunzător stării lor actuale. Media, în diferite țări ale lumii, este egală cu 5,0. Analizând rezultatele obținute, cercetătorii au ajuns la concluzia că diferența în perceperea sentimentului de fericire în diferite țări și regiuni este foarte neînsemnată și nu depinde de bunăstarea economică. Pe de altă parte, metoda indicată ca și cum elimină diferențele, deoarece punctele de referință și metodele de comparare a nivelului în diferite țări nu coincid. Este evident, de exemplu, că „dacă locuiți într-o cutie de carton, iar restul locuiesc în pungi de hârtie, veți fi destul de mulțumit cu casa sa” [4].

Rezumând cele expuse, ajungem la următoarele **concluzii**:

- Conceptul subiectiv presupune stabilirea pragului sărăciei pe baza analizei opiniilor populației despre ceea ce cantitate de resurse este necesară pentru a satisface nevoile minime.
- Trebuie de luat în considerare că pragul subiectiv al sărăciei este privit ca fiind alternativă celor de bază.
- Fiecare dintre instrumentele examinate ale abordării date este semnificativă.

- Evaluarea sărăciei subiective este importantă pentru dezvoltarea politicii sociale, întrucât cei care în mod subiectiv se identifică ca săraci, de obicei, pretind de a participa în programele sociale pentru săraci, chiar dacă în mod obiectiv nu sunt săraci.

Referințe bibliografice

- 1.Kilpatrick R.W. The Income Elasticity of Poverty Line // Review of Economics and Statistics. Vol.55. No.3. P.327–332
- 2.Rainwater L. The Poor in Comparative Perspective // Report from Multidisciplinary Research Conference on Poverty and Distribution. Oslo. November 16–17, 1992
- 3.Goedhart T., Halberstadt K.A, Kapteyn A., van Praag B. The Poverty Line: Conception and Measurement // Journal of Human Resources. 1977. Vol.12. No.4. P. 503–520
- 4.Аргайл М. Психология счастья. Москва: Прогресс, 1990. с.336.
<http://psychologylib.ru/books/item/f00/s00/z0000005/st040.shtml>.